

ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 316.455.482 : 355.01

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vso.2018.12.04>

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: МІЖЦИВІЛІЗАЦІЙНА СКЛАДОВА КОНФЛІКТУ

І. П. Рущенко

*Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”,
вул. Кирпичова 2, м. Харків, Україна, 61002
iprushenko@gmail.com*

У статті розглянуто теоретично можливі причини російської агресії проти України, що розпочалася 2014 р. Автор дійшов висновку, що російсько-українська гібридна війна відноситься до типу міжцивілізаційних війн, описаних С. Гантінгтоном. Зважаючи на специфіку міжцивілізаційних війн, для України бажаним трендом є досягнення у майбутньому стану мирного співіснування з Російською Федерацією на принципах, що були розроблені за часів Холодної війни.

Ключові слова: гібридна війна, російська військова агресія, цивілізація, євразійська цивілізація, європейська цивілізація, міжцивілізаційний конфлікт.

Вступ. Російсько-українська гібридна війна потребує поглибленого всебічного аналізу, передусім, необхідно розкрити причини агресії й мотиви, що спонукали кремлівське керівництво до неспровокованого нападу. Найбільш поширені пояснення причин – імперська політика сучасного керівництва Російської Федерації, неоднозначна постать російського лідера. Бажання В. Путіна відновити імперію вважається самоочевидним поясненням нападу на Україну. На наш погляд, окрім поверхових причин є більш фундаментальні та тривалі фактори, що витікають з географічного положення України та східно-європейської культурної історичної спадщини, які знаходяться в антагонізмі з “руським світом”.

Аналіз досліджень та постановка завдання. За чотири перші роки російської агресії українськими дослідниками видано кілька монографій [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7], в яких предметом є, скоріше, хронологія подій, гібридна форма інвазії (різноманітні технології), ніж причини війни. За останні роки у світі значно збільшився інтерес до теми гібридних воєн, а після початку російсько-української війни цей процес набув особливої інтенсивності [8, 9, 10, 11, 12, 13, 14]. Проте за межами України існує доволі поверхове розуміння глибинних витоків того, що західні експерти називають “конфлікт

на сході України” або “російська агресія проти України”. За останні 500–600 років воєнні конфлікти на осі “Москва – Київ” виникають доволі систематично [15]. Це не можна пояснити випадковим збігом обставин чи суб’єктивним фактором. Отже, повинна існувати скрита глибинна причина, яка актуалізується в різні епохи та спричиняє воєнні кампанії. Мета цього дослідження – обґрунтувати гіпотезу, згідно якій сучасна війна є наслідком тривалого міжцивілізаційного конфлікту, що перейшов з латентної у відкриту фази.

Матеріали і результати дослідження. Розглянемо гіпотетичні причини, що у більшості випадків спонукають до воєн, аби не пропустити значущі фактори.

Гіпотеза 1. Міждержавний конфлікт, як конфлікт інтересів корпоративних суб’єктів. Станом на початок 2014 р. між Україною та РФ не було жодного спірного та не врегульованого питання, більш того, Москва не пред’являла будь-яких претензій щодо кордонів, майна, боргів або неправомірних дій відносно громадян Росії на території України, що навіть гіпотетично можна було б використовувати як привід агресії. Більш того, усі основні аспекти відносин двох країн було врегульовано низкою міждержавних договорів, які не оскаржувалися сторонами.

Гіпотеза 2. Міжетнічний конфлікт, що потягнув за собою військове втручання сусідньої держави для захисту одноплемінників. Такого прецеденту не було фактично, тим більше, в русифікованих областях Сходу та Півдня, де проблемним завжди було положення етнічних українців, а етнічні росіяни почувалися впевнено. В Збройних силах України, до речі, пліч-о-пліч воюють і етнічні українці, і етнічні “руські”, так само, як у ворожих корпусах, створених росіянами в ОРДЛО, зосереджено чимало етнічних українців. Наші емпіричні дослідження на Донбасі у 2014–2015 рр. свідчать, що навіть за умов відкритих бойових дій на сході країни не відбулося взаємної ворожої етнічної мобілізації “по різні сторони барикади”, як це мало місце у балканських війнах 1990-х рр. Більш того, по ключовим питанням політичного світогляду масова свідомість в етнічних групах “українці” і “руські” має близьку структуру. Наприклад, в таблиці 1 дається розподіл відповідей респондентів масового опитування у Донецькій і Луганській областях (N=1200), що відбувся на початку 2015 р., стосовно зовнішньополітичних пріоритетів. Як видно з наведених даних, принципових розбіжностей не існує, хоча передбачено у середовищі “русских” простежується менша частка тих, хто симпатизує зближенню із Заходом. У дослідженні, яке згадується, спеціально вивчалася система соціальних конфліктів в зоні АТО на підконтрольній Україні території. За обраною методикою, на початку 2015 р. до конфліктів високої інтенсивності можна було віднести лише конфлікт поміж патріотами України та прихильниками Росії (“ДНР”, “ЛНР”). Цей конфлікт значно випереджав інші види конфліктів за кожною з трьох шкал виміру – реальності, частоти, небезпечності проявів. Біля 85 % опитаних вважали цей конфлікт реальним, майже половина – вказує на його небезпеку; 36,1 % – вважає, що він проявляється практично щоденно, а 33,5 % – “доволі часто”. Проте цей конфлікт не був проявом не тільки етнічної неоднорідності населення, але й будь-яких “стандартних” соціальних чинників, наприклад, класового або стратифікаційного виміру. Доводиться шукати інше, приховане пояснення основного конфлікту на сході України.

Таблиця 1

Думки етнічних українців та етнічних руських щодо бажаного пріоритету зовнішньої політики України (у %).

Основні зовнішньополітичні вектори	українці	руськіє
Євроінтеграція	36,9	23,6
Рівне віддалення і від Росії, і від Європи	24,2	20,6
Зближення з Росією	8,4	28,3
Важко відповісти	30,0	27,6

Джерело: [16, с. 136–167].

Гіпотеза 3. Війна як прояв неоколоніалізму. Щодо традиційних цілей неоколоніалізму, то Україна останні двадцять років була образно кажучи тим “пасовиськом”, де впевнено почувала себе “російська корова”; практично усі бажання Кремля задовольнялися: від продовження терміну базування ЧФ до приватизації великих економічних об’єктів, від законодавчого приниження української мови до майже повного контролю над ЗМІ з боку російських представників і т.і. Війна не посилює, а руйнує побудовану раніше систему неоколоніалізму, отже, гіпотеза не підтверджується.

Гіпотеза 4. Відновлення імперії у кордонах СРСР. Треба погодитися, що механічне відновлення імперії, незважаючи на ірраціоналізм мети (як на контекст XXI ст.), є більш-менш реальним мотивом, якщо зважити на особистість Путіна та широку ностальгію за СРСР в народних масах Росії. Проте і це пояснення не є вичерпним, бо концепція “руського світу” апелювала до спільного цивілізаційного простору, а не до механічного збільшення територій. А.Ілларіонов вважає, що гібридна агресія Росії проти України починається з 27 липня 2013 р., коли Путін прибув до Києва в рамках святкування чергової річниці хрещення Русі [17]. Ця подія, очевидно, має символічне значення в мотивації подальшої ескалації. Вона засвідчувала, в очах агресора, православному єдність, яку офіційна Росія вважає головним чинником загального культурного простору. В свою чергу примара єдності нібито легітимізує інвазію та виправдовує факт порушення міжнародного права.

Гіпотеза 5. Міжцивілізаційна війна, тобто конфлікт “на лінії розлому цивілізацій”. Гібридна форма воєнної агресії була обрана не випадково. В Москві у політично-військових колах на передодні подій існувала глибока впевненість в тому, що українське суспільство не здатне до опору, бо мова іде про “канонічну” російську територію, де населення страждає від гноблення “бандерівців”. Велика “класична” війна Путіним, очевидно, і не планувалася, бо вважалося, що буде достатньо застосувати гібридну зброю: поєднати потужну пропагандистську кампанію з цивільно-військовими операціями, активізувати “п’яту колону”, у т.ч. у вищих ешелонах влади, використати технологію “зелених чоловічків”; і це мало б вичент зруйнувати “неприродню”, за термінологією путінських ідеологів, українську державність. Країну, можливо, чекала доля Польщі періоду її поділів між сусідами або вересня 1939 р. Україна мала б назавжди зникнути з політичної мапи світу, оскільки факт її існування суперечив цивілізаційному проекту Кремля. Також війна означала наступ на західну

цивілізацію, бо Україна і досі розглядається московським керівництвом як козирна карта США проти Росії.

Не варто применшувати ролі ідеологічного фактору в період планування російської агресії. Наратив цивілізації, який було розвинуто у політичній і соціологічній думці ще з кінця XIX ст., відіграв потужну мотивуючу роль для мобілізації імперських сил в Росії. Ідея власного цивілізаційного простору, який протистоїть Заходу, формувалася в Росії кілька століть поспіль. Старець Філофей на початку XVI ст. проголосив Москву третім Римом, і хоча це не було науковою подією, але усі пізніші російські цивілізаційні проекти беруть свій початок у формулі “Москва – Третій Рим”. Одночасно теза Філофея стає ідеологічним підґрунтям боротьби за Київ, бо без володіння Україною руйнувалася ідея передачі естафети християнства Москві.

У XIX ст. розпочинається доба слов’янофільства, яке висувало ідею особливої слов’янської спільності, як опонента Європі. Одним із засновників слов’янофільства був філософ консервативного напрямку І. В. Кирієвський (1806–1856). Він доводив, що Європа занепадає і розкладається, а майбутнє належить слов’янам і православ’ю. Власне, теорія цивілізацій (розвиток всесвітньої історії за цивілізаційними циклами) бере свій початок з Н. Я. Данилевського (1822–1885). Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін розвинули ідею циклічності цивілізацій. Проте пафос основної праці Н. Данилевського “Росія і Європа” (1869) полягав не у констатації структурних чи історичних закономірностей цивілізаційного процесу, в книзі підіймається питання споконвічного зіткнення Росії з європейською цивілізацією. Також російський філософ пропонував утворити супер-слов’янську політичну спільність (Всеслов’янський союз) від Адріатики до Тихого океану під егідою Москви. До неї мали б увійти: Королівство Чехо-Мораво-Словацьке, Королівство Сербо-Хорвато-Словенське, Королівство Булгарське, Королівства Румунське, Королівство Еллінське (в т.ч. Крит, Кіпр, Епір, Родос), Королівство Мадьярське, Царгородський округ [18]. Це була серйозна геополітична претензія, яка включала навіть ті країни, які не мають суттєвого слов’янського населення, але без яких російські політичні кола і стратеги не бачили свого майбутнього, наприклад, володіння Босфором і Дарданеллами. А обґрунтувати претензії можна різними способами, наприклад, знайти з точки зору росіян у місцевості ознаки “сакральності”, послатися на присутність православної церкви, відшукати історичний прецедент тощо. Методологічно збігається з сучасністю.

Атиєвропоцентричні ідеї розвинув Лев Гумільов (1912–1992), в різних книгах та статтях він доводив існування російсько-тюрсько-монгольського братства, вважав Степ і Орду колицями Росії. Руських людей Л. Гумільов визначав як хрещених татар. Після Другої світової війни в Росії з’явилася ціла плеяда дослідників – істориків, філософів, етнологів – які відстоювали принципову відмінність Росії від Європи, вважали татаро-монгольське ярмо свідомою фальсифікацією істориків на угоду європейсько-орієнтованій еліті, отже, відсували Росію на схід, і визнавали Європу ворожим світом. В. Л. Цимбурський (1957–2009) доводив, що разом з більшовицькою державністю закінчився 280-літній цикл великоімперської західно-центристської російської історії (“вкрадення Європи”). Тобто союз з Європою був випадковістю і не мав природного підґрунтя. Тепер на часі процедура розлучення. Він запропонував метафору “Острів

Росія”, вважав, що Росію оточують території-проливи, активно використовував термін “країна-лімітроф”. За цією геополітичною версією, Україна розглядається як лімітроф, тобто країна, де розігрується сценарії протистояння різних цивілізацій. Нарешті, найбільш радикальну і войовничу позицію зайняв А. Дугін, який мав певний вплив на Путіна та його оточення. Він напередодні війни закликав проголосити Росію особливою цивілізацією, і якщо (мов. оригіналу): “Россия станет на такой путь и признает себя цивилизацией... это будет означать крестовый поход против Запада, отрицание его универсальной миссии...” [19, с. 450]. Отже, через український напрям Москва мала б нанести потужний удар Заходу і одночасно розширити власний цивілізаційний простір.

Підсумуємо наратив цивілізації, розвинутий російськими інтелектуалами. Він, за нашими спостереженнями, включає такі тези:

- Реальність існування “власної” цивілізації або “руського світу”.
- Не-західний характер цивілізації, природна взаємна ворожість Росії і Заходу.
- “Деміфологізація” татаро-монгольського періоду (навали не було, а був особливий цивілізаційний розвиток).
- Орда, як культурний прафеномен Росії.
- Право Москви (ідеологів, істориків, політиків) визначати кордони “власної” цивілізації і боронити їх від Заходу.
- Імперія, як природна політично-військова форма “збирання земель” та захисту власного цивілізаційного простору.
- Підготовка до великої битви із західною цивілізацією.

“Власну” цивілізацію прибічники цього підходу називають по-різному: “російська”, “євразійська”, “православна”. На наш погляд, найбільш інформативною і такою, що відображає прафеномен цієї специфічної культури є термін “московсько-ординська цивілізація”. По-перше, він вказує на політичний і духовний центр, по-друге, фіксує генезис та походження основних ідей, принципів, архетипів цього соціально-культурного утворення.

Далеко не усі філософи, соціологи, політологи в сучасній Росії поділяють зазначені тези і войовничий характер “домашнього цивілізаціонізму”, проте саме такої ідеї потребував В.Путін, що збирався відродити СРСР. І врешті-решт тема “руського світу” як синоніму “власної” цивілізації була покладена в основу сучасної російської пропаганди і політики. Під гаслом “руського світу” було розпочато наступ на Україну. Отже, на початку було “слово”, і соціальні вчені зробили свій внесок у моральну підготовку сучасного російського суспільства до війни.

Паралельно наратив цивілізації розвивався в західних філософсько-соціологічній і політологічній традиціях, починаючи з відомої праці О. Шпенглера [20]. С. Гантінгтон в середині 1990-х рр. спрогнозував неминучість зіткнення цивілізацій, як головну колізію XXI ст. [21]. Події в Україні знаходять доволі системне пояснення в рамках його теорії. Щоправда, американський вчений не розгадав, де саме може проходити “лінія розлому”.

Ми припускаємо, що масштабна війна з боку Росії не планувалася, бо Україна, за розрахунками генштабу РФ, мала б впасти від серії гібридних поштовхів, коли населення і держава не мають ґрунтовних мотивів опиратися навалі зі сходу (за логікою цивілізаційного дискурсу в Росії). Власне, війна виникла через обставину, яку вперто

не помічали у Москві, і на яку не розраховували у генштабі РФ: за роки незалежності склалася українська політична нація, як спільнота, що, за історичною традицією, завжди протистояла інвазії чужорідної ординської цивілізації. В Росії, на нашу думку, уважно читали твори С. Гантінгтона, але не помічали принципової похибки його теорії. Він вважав, що зовнішні кордони цивілізацій проходять по лінії розмежування великих релігійних конфесій; американський дослідник був впевнений, що існує “православна” цивілізація, де Росія відіграє роль стрижневою державою, і ця держава має певне історичне право на власні “канонічні” землі. Проблема в тому, що автор концепції зіткнення цивілізацій, як і більшість американських професорів, вивчав українське питання з російських джерел, і прийшов до помилкового твердження, що українське суспільство є “розламаним” по кордону розповсюдження православ’я і уніатства. До речі, напередодні і на початку війни росіяни зондували поляків [1, с. 197]: а чи не вступлять вони у змову по розподілу українських територій по хибно витлумаченій цивілізаційній лінії? Ми не будемо витратити часу на теоретичне спростування тези, що релігії визначають кордони цивілізацій. Український досвід вщент розбив цю теорію, масовий спротив агресії з боку “православних” українців сходу та півдня країни перекреслює усі геополітичні розрахунки Кремля та карту “руського світу”. С. Гантінгтон, звичайно, не міг розуміти, що існує, наприклад, українське православ’я, яке за суттю є відмінним від московської схизми. І ще така важлива обставина: в областях, де лише кілька процентів населення є по-справжньому віруючими людьми, що знаходяться під церковним впливом, можуть працювати інші чинники консолідації, які також дотичні до цивілізаційного коріння.

Релігійний фактор у подіях весни 2014 р. практично не зіграв будь-якої важливої ролі, як чинник інтеграції “pro” і “contra”. Об’єднання українців з метою опору агресії в усіх без винятку регіонах відбулося довкола кількох психологічних і соціально-політичних чинників: 1) підсвідоме несприйняття східної московсько-ординської традиції тотальної не-свободи, яку уособлює путінський режим, 2) ідея європейського вибору, що буквально вибухнула під час Революції гідності, 3) громадянські почуття, патріотизм, факт існування громадянського суспільства, яке і врятувало ситуацію в момент занепаду держави на весні 2014 р.

Ми виходимо з того, що культурна праоснова українців є іншою порівняно з московсько-ординською цивілізацією, і це є ґрунтовний об’єктивний фактор, що став на заваді переможному шляху Путіна до створення так званої “Новоросії”. Сучасна Україна, як і тисячу років тому, належить до східного відгалуження європейської цивілізації. Українська спільнота з часів неоліту має фундаментальні риси, притаманні аграріям, які у свою чергу докорінно відрізнялися від степового менталітету. Історичним фактом є те, що Москва перейняла не “дух Києва”, а ментальність Орди. Цей вибір заклав фундаментальне цивілізаційне протиріччя та “лінію розлому” на сотні років.

На лінії міжцивілізаційного розлому завжди точаться конфлікти, які за певних умов призводять до воєн. Варто розуміти: поточні зовнішні обставини і приводи можуть бути проявами фундаментальної причини, що не завжди чітко усвідомлюються історичними гравцями. Згодом, коли Московія поглинула Лівобережжя, цивілізаційний розлом набув латентного змісту, проте не зник остаточно, а залишився, як прихована культурологічна

опозиція. Її лінія на теренах Слобожанщини, Донеччини, Кубані була зрозумілою українцям, які знали де, наприклад, закінчуються українські села і починаються російські (а саме традиційне село зберігало цивілізаційні ознаки і матеріальні, і ментальні), але для європейців це вже була вища математика, яку не розумів і С. Гантінгтон.

Сучасна російська агресія призвела до ефекту актуалізації міжцивілізаційного розлому. Він ніби то піднявся з мороку далекої історії або точніше – з глибин колективної свідомості. Кордони цивілізацій, очевидно, проходять не по землі, а по нематеріальному полю масової свідомості, проте це не скасовує право боротися за власну землю, як середовище існування відмінного духовного світу. Є очевидна історична закономірність у тому, що “розлом” після стабілізації фронту виявився і не по Збручу, і не по Дніпру, а пробіг по Сіверському Донцю та Кальміусу, як і тисяча років тому, коли на сході Донбасу починався Степ, і там вже закінчувалися культурні впливи аграріїв-українців.

Напад на Україну обернувся не війною інтересів чи визвольним походом “єдиновірців” проти “бандерівців-уніатів”, а війною цінностей та зіткненням цивілізацій по лінії, де існують до того соціологічні передумови. Вони полягають у наявності достатньої кількості осіб, що психологічно тяжіють до іншого типу культури, ніж ординська московська традиція. Ця східно-європейська культурна спільнота у 2014 р. усвідомила крайню небезпеку, бо прихід “руського світу” означає для неї нищення ідентичності, наступ на свободу та друге видання “залізної завіси” з Європою. І головне те, що українська спільнота морально і фізично виявилася здатною до спротиву. Війна має екзистенційний характер. Очевидно, В. Путіна в “українському питанні” влаштує не формальне панування, а повне винищення основ українсько-європейської цивілізації на захоплених територіях. На прикладах окупованих частин України простежується саме такий підхід: а) переселення росіян з материкової частини до Криму, б) заборона будь-яких неформальних проявів українства, в) нав’язування власних цивілізаційних традицій, г) вичавлювання до України патріотів, не згідних з уніфікацією за стандартами “російського світу”. Чи дійде до геноциду у сталінських традиціях? Такий підхід до розв’язання українського питання завжди був у головах кремлівських стратегів. Розуміння намірів і методів сучасних московських правителів дає і зворотній ефект: зміцнює рішучість українців боротися за власне майбутнє та консолідує націю.

Отже, російсько-українську гібридну війну ми можемо класифікувати як війну міжцивілізаційного типу, де етнічні українці та етнічні руські (як і представники інших етнічних груп) на цивілізаційній межі ведуть справедливую війну за власну свободу та ідентичність з навалою, яку уособлюють і етнічні руські, і етнічні українці, і представники десятків народів сходу, що поділяють цінності московсько-ординської цивілізації. Цивілізаційне пояснення війни є вкрай важливим з точки зору практичної внутрішньої і зовнішньої політики. Перш за усе, потрібно розуміти, що перемога українців можлива лише за підтримки європейців. Європа приречена поступово крок за кроком визнавати той факт, що європейська цивілізація не закінчується “східними кресами” Польщі. Українці демонструють саме європейські чесноти, і мають право вважатися європейським народом, політичним і військовим союзником у боротьбі зі східною навалою. Важливою є також просвітницька робота, яка пояснює українцям, передусім, молоді сутність конфлікту та культурну різницю поміж двома цивілізаціями. Треба готуватися

до того, що в умовах цивілізаційного розлому будуть тривалий час існувати міграційні потоки, у т.ч. громадяни Росії, що не можуть існувати в умовах поліцейської диктатури, намагатимуться отримати легальний статус для проживання в Україні. І цю тенденцію варто підтримувати, як і сприяти руху адептів “руського світу” з України до Росії.

Міжцивілізаційні війни, за Гантінгтоном, не мають гарного прогнозу у сенсі остаточного примирення сторін; вони затухають, припиняються і спалахують з новою силою, тривають пересічно довше, ніж “звичайні”, бо протилежні за змістом цінності не піддаються узгодженню [21, с. 478–492]. Сторони залишаються на своїх позиціях відповідно до культурних традицій, і посилюється взаємна ненависть. Ситуацію погіршує той факт, що московсько-ординська цивілізація визнає виключно одну політичну форму буття – імперію. Також ординська традиція базується на повазі до сили, і не зважає на будь-які конвенції, домовленості, договори. Перетворення Будапештського меморандуму, купи міждержавних договорів між Росією і Україною на прості папірці – абсолютно у руслі цієї традиції. Росія не визнає національні держави в тій зоні, яку вважає власним цивілізаційним простором. За логікою Кремля усі народи мають розчинитися в імперії.

Висновки. На нашу думку, сучасна російсько-українська війна є наслідком міжцивілізаційного розлому, який було закладено у відносинах “Москва – Київ” більш ніж півтисяча років тому. Сучасне російське суспільство у 1990-ті рр. не зуміла в черговий раз подолати межу, що його відділяє від західної цивілізації, і відбувся історичний реверс до звичних принципів та ідей, пов’язаних з агресією, ненавистю (і одночасно боязню) Заходу, нехтуванню права та християнської моралі. Повернення Російської Федерації до старої ідеології та ментальності зробило війну з Україною, що намагалася інтегруватися до Європи, неминучою подією.

Ми вже висловлювали думку, що світ сповзає до міжцивілізаційної світової гібридної війни, де Росія позиціонує саме як антизахідна сила та шукає союзників у боротьбі із західною цивілізацією [22]. “Український фронт” стає лише фрагментом нової світової війни, і якщо глобальне зіткнення закінчиться на користь Заходу, то відбудеться, як і по завершенню попередніх світових війн, певна ревізія світового порядку. Україна за результатами перегляду геополітичних конструкцій може претендувати на місце у європейському співтоваристві, що остаточно визначить міжцивілізаційні кордони на наступний історичний період. Це вірогідне майбутнє має бути провідним мотивом для українців продовжувати боротьбу на межі цивілізацій проти російської навали.

Зважаючи на ідеологію та політичний менталітет сусідів для України бажаним трендом є досягнення у майбутньому стану мирного співіснування з Російською Федерацією на принципах, що були розроблені за часів Холодної війни. Але прийти до такого стану можна лише за кількох умов. Головна – відмова російського керівництва від концепції “єдиного народу” або “двох братніх народів”, що використовується, як виправдання для втручання у внутрішні справи сусідньої країни; відмова від імперської геополітичної ідеї власної зони впливу, до якої ніби то належить Україна; визнання належності українського соціуму до європейської цивілізації. Такі тектонічні зрушення у свідомості російської еліти є далекою перспективою. Значне пришвидшення може наступити у наслідку поразки Росії у глобальному протистоянні з США та західною цивілізацією загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рущенко І. П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога: моногр. – Х. : ФОП Павленко О.Г., 2015. – 268 с.
2. Березовець, Т. Анексія: острів Крим. Хроніки “гібридної війни”. – К. : Брайт Стар Паблішинг, 2015. – 392 с.
3. Магда Е.В. Гибридная война: выжить и победить. – Х.: Виват, 2015. – 320 с.
4. Магда С. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ: КАЛАМАР, 2017. – 268 с.
5. Хроніка російської агресії / Дм. Тимчук, Ю. Карін Ю., К. Машовець, В. Гусаров – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2016, – 240 с.
6. Усна історія російсько-української війни (2014-2016) / ред. Г.Васильчука, В. Мороко – вип. 2. – К.: Видавництво “Фенікс”, 2016, 464 с.
7. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. – К.: НІСД, 2017. – 496 с.
8. Фельштинский Ю., Станчев М. Третья мировая война: Битва за Украину. – К.: Наш Формат, 2015. – 456 с.
9. Аржаковский А. Розбрат України з Росією: стратегія виходу з піке. Погляд з Європи. – Х.: Виват, 2015. – 256 с.
10. Херпен М. Х. Ван. Війни Путіна. Чечня, Грузія, Україна: незасвоєні уроки минулого: Пер. з англ. – Х.: Виват, 2015. – 304 с.
11. Jacobs A., Lasconjarias J. NATO’s Hybrid Flanks: Handling Unconventional Warfare in the South and the East: Research Paper. Research Division – NATO Defense College, Rome. – 2015. – № 112.
12. Galeotti M. Hybrid War as a War on Governance. Small Wars Journal. – 2015, August 19.
13. Hunter E., Pernik P. The Challenges of Hybrid Warfare. International Centre for Defense and Security. – Tallinn, 2015.
14. Bartkowski M. Nonviolent Civilian Defense to Counter Russian Hybrid Warfare. – Washington: Johns Hopkins University in Washington, 2015. – 31 p.
15. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. “Братня” навала. Війни Росії проти України ХІІ – ХХІ ст. – К.: Видавець ПП Брехуненко Н.А., 2016. – 248 с.
16. Рущенко І.П., Дубровський І.М. Трансформація соціально-політичних уявлень та осі конфліктів у зоні АТО. Стратегія трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні. Збірка аналітичних матеріалів. Упорядники – Н.Зубар, О.Мирошніченко. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. – 462 с.
17. Ілларіонов А. Когда была начата и когда будет закончена эта война? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aillarionov.livejournal.com/787587.html>
18. Данилевский Н. Я. Россия и Европа. Составление и комментарии А. В. Белова. Отв. ред. О. А. Платонов. Изд. 2-е. – М.: Институт русской цивилизации, Благословение, 2011. – 816 с.
19. Дугин А. Г. Теория многополярного мира. – М.: Евразийское движение, 2013. – 532 с.
20. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Том. 1. – М.: Мысль, 1993. – 301 с.
21. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: ООО “Издательство АСТ”, 2003. – 603 с.
22. Рущенко І. ІV Мировая или первая гибридная междоцивилизационная война? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sprotuv.info/ru/news/kiiev/iv-mirovaya-ili-pervaya-gibridnaya-mezhcivilizacionnaya-voyna>

REFERENCES

1. Rushchenko I.P. (2015) Russian-Ukrainian hybrid war: sociological view. – Kh. : FOP Pavlenko O.H. – 268 p.
2. Berezovets, T. (2015). Anexy: Ceimean island. Chronicals of hybrid war. – K. : Brait Star Pablishynhc.
3. Mahda Ye. (2015) Hybrid war: survive and win. – Kh.: Vyvat. – 320 p.
4. Mahda Ye. (2017) Hybrid aggression of Russia: lessons for Europe. Kyiv: KALAMAR. – 268 p.
5. Chronicals of Russian aggression (2016) Dm. Tymchuk, Yu. Karin Yu., K. Mashovets, V. Husarov – K.: Brait Star Pablishynh, – 240 p.
6. Oral history of Russian-Ukrainian war (2014-2016). (2016) / H.Vasylchuka, V. Moroko – vyp. 2. – K.: Vydavnytstvo “Feniks”, 464 p.
7. Horbulin V.P. (2017) World hybrid war: Ukrainian front (2017). ed. V.P. Horbulina. – K.: NISD. – 496 p.
8. Felshtynskiy Yu., Stanchev M. (2015) Third world war: battle for Ukraine. – K.: Nash Format 5. – 456 p.
9. Arzhakovskiy A. (2015) Feud of Ukraine and Russia: strategies of reaching peace. View from Europe. – Kh.: Vivat. – 256 p.
10. Kherpen M.Kh. Van (2015) Putins war. Chechnia, Georgia, Ukraine. – Kh.: Vivat, – 304 p.
11. Jacobs A., Lasconjarias G. NATO’s Hybrid Flanks: Handling Unconventional Warfare in the South and the East: Research Paper. Research Division – NATO Defense College, Rome. – 2015. – № 112.
12. Galeotti M. Hybrid War as a War on Governance. Small Wars Journal. – 2015, August 19.
13. Hunter E., Pernik E. The Challenges of Hybrid Warfare. International Centre for Defense and Security. – Tallinn, 2015.
14. Bartkowski M. Nonviolent Civilian Defense to Counter Russian Hybrid Warfare. – Washington: Johns Hopkins University in Washington, 2015. – 31 p.
15. Brekhunenko V., Kovalchuk V., Kovalchuk M., Korniienko V. (2016) “Brothers” aggression. Russian wars against Ukraine in XII – XXI century. – K.: Vydavets PP Brekhunenko N.A. – 248 p.
16. Rushchenko I.P., Dubrovskiy I.M. (2015) Transformation of social and political attitudes and conflicts in ATO zone. Strategies of transformation and prevention of border conflicts in Ukraine. Ed. by N.Zubar, O.Myroshnychenko. – Lviv: Halytska vydavnycha spilka. – 462 p.
17. Illarionov A. (2015). When war began and when it will end? / [Electronic resource]. – Available at: <http://aillarionov.livejournal.com/787587.html>
18. Danylevskiy N. Ya. (2011) Russia and Europe / Ed. By A. V. Belova, O. A. Platonov. Yzd. 2-e. – M.: Instytut russkoi tsyvylyzatsyy, Blahoslovenye. – 816 p.
19. Duhyn A. N. (2013) Theory of multipolar world. – M.: Evraziyskoe dvyzhenye, 2013. – 532 p.
20. Shpenhler O. (1991) The dawn of Europe. The morphology of world history. Tom. 1. – M.: Mysl. – 301p.
21. Huntington S. (2003). Clash of civilizations. – M.: OOO “Izdatelstvo AST”, 2003. – 603 p.
22. Rushchenko Y. (2016). IV World war or first hybrid intercivilizational war? – [Electronic resource]. – Available at: <http://sprotyv.info/ru/news/kyiv/iv-mirovaya-ili-pervaya-gibridnaya-mezhcivilizacionnaya-voyna>

RUSSIA-UKRAINE WAR: INTERCIVILIZATIONAL ASPECT OF THE CONFLICT

I. P. Rushchenko

*National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"?
Kirpychova Str. 2,
Kharkiv, Ukraine, 61002.
iprushenko@gmail.com*

The article examines possible reasons of Russia's military aggression against Ukraine that commenced in 2014. The author concludes that the Russia-Ukraine war could be characterized as an intercivilizational conflict, according to Huntington's typology. It is not surprising that the frontline has been stabilized at the ancient border that used to separate the agrarian Ukrainians from the Ukrainians who inhabited the steppe area. The author argues that the latter division embodies a clash of civilizations. Ethnic Ukrainians, ethnic Russians, and other ethnic minorities are waging war for their freedom and identity against ethnic Russians, ethnic Ukrainians, and representatives of other ethnic groups that share the Eurasian civilization's values. The author maintains that Ukraine would benefit from a peaceful coexistence with the Russian Federation based on the principles developed during the Cold War.

Keywords: Hybrid war, Russia's military aggression, Civilization, Eurasian civilization, Western civilization, intercivilizational conflict.

Стаття надійшла до редколегії 07.06.2018

Прийнята до друку 21.08.2018